

Ek 1: İSAM Tahkikli Neşir Esasları (İTNES)

Tanım

1. Yazma bir metnin, mevcut tek nüshasına veya nüshalarına dayanarak müellifin kaleminden çıkmış haline ulaşmaya çalışılması ve neşre hazır hale getirilmesine *tahkik* denir.

Metnin hiçbir nüshasının bulunmadığı durumlarda, ondan aktarma yapan kaynaklardaki rivayetlerin derlenmesi suretiyle yapılan metin inşâsı faaliyetine *tahkik* denilmez.

Amaç

2. Tahkikin temel amacı, metnin, müellifin kaleminden çıkmış veya tahririnden elde edilmiş haline ulaşmaya çalışmaktır. Yanı sıra, aşağıdaki hususlar da tahkikin tali amaçları arasında yer alır:
 - a. Eserin doğru isminin tespiti.
 - b. Eserin müellife nispetinin tespiti.
 - c. Okuyucuya kolaylık sağlayacak gerekli açıklamaları eklemek.

Muhakkikin Giriş / İnceleme Kısmı

3. Tahkik çalışmasının giriş/inceleme (*dirâse*) bölümünde şu bilgiler yer almalıdır:
 - a. Müellifin tanıtılması:
 - İsmi, künyesi, lakabı ve nesebi
 - Doğum-ölüm yeri ve tarihi
 - İlmî hayatı, hocaları ve talebeleri
 - Eserleri
 - b. Eserin müellife nispeti
 - c. Eserin tanıtımı: Telif sebebi, ilgili literatürün tespiti ve eserin bu literatür içindeki yeri, önemi, hakkında yapılmış çalışmalar (daha önceki neşirler de dahil), kaynakları, varsa tipik dil ve imlâ özellikleri, yazarın kullandığı özel terimler
 - d. Yazma nüshaların tanıtımı: Nüshaların sayısı, buldukları yerler ve durumları, vb.
 - e. Tahkik çalışmasında esas alınan yazmaların, (varsa) basılmış nüshaların, yazma eser uzmanlığı gerektirmeyen özelliklerinin tanıtımı.
 - f. Tahkikte takip edilen usul: 1. Genel/standart esaslar açısından “İSAM Tahkikli Neşir Esasları benimsenmiştir” şeklinde bir ifade kullanılır. 2. Ayrıca her bir kitaba özgü takip edilen esaslar varsa bunlara işaret edilir. 3. Tahkikte kullanılan kısaltma ve işaretler belli bir standart oluşturularak eserin baş kısmında liste halinde bilgi verilir.
 - g. Kullanılan nüshalardan en fazla 5 tanesinin giriş ve son sayfalarına/varaklarına fotoğraf olarak yer verilmeli. Her bir nüshanın giriş ve son varak fotoğrafı için yalnızca tek bir sayfa kullanılmalıdır.

4. Yukarıda belirtilen ve her tahkik çalışmasında muhakkikten talep edilecek olan teknik ve standart bilgiler gereğinden fazla uzatılmamalı; inceleme bölümünde kitabın hacmi, niteliği ve önemine uygun olarak yayın kurulu tarafından belirlenecek kelime hacmine bağlı kalınmalıdır.
5. Müellif, eser veya konu hakkında hazırlanan ayrıntılı tahlil ve incelemeler yayın kurulu tarafından uygun bulunduğu takdirde eserin giriş kısmında yayımlanabilir.

Tahkik Usulü / Yöntemi

A. Nüsha Seçimi

6. Nüsha seçiminde öncelikli olarak yapılması gereken; *eserin müellif nüshasına, bizzat müellif tarafından/müellife okunmuş nüshasına veya müellif nüshasıyla mukabele edilmiş nüshasına/nüshalarına ulaşmaktır*. Müellif nüshasının gerçekten müellifin elinden çıkmış *son nüsha* olduğu (bazı müelliflerin eserlerini hayatları boyunca birkaç defa kaleme aldıkları gerçeği dikkate alınarak) ve müellifi tarafından kaleme alınmış müsvedde nüsha olmadığı teyit edilmelidir. Bu noktada bazı müstensihlerin, istinsah ettikleri nüshanın değerini arttırmak için “müellif nüshası” izlenimi verdikleri göz önünde bulundurulmalıdır. Bununla birlikte müellife ait müsvedde nüshanın da kıymetli olduğu unutulmamalı, bu nüsha ile sonraki müstensih nüshaları arasındaki ilişki dikkate alınmalıdır. Elimizde sadece müsvedde nüsha varsa, onu “müellif nüshası” olarak değerlendirmek gerekmektedir. Müellife ait elimizde birden fazla nüsha varsa, bunların hepsi incelenip değerlendirilmeli, muhakkik ve İSAM tahkik editörü birlikte çalışarak bir takdirde bulunmalıdır.¹

••••••••••

¹ Bu konuda özellikle yeni muhakkikleri yetiştirmek ve doğru karar vermelerini sağlamak için, gerekli durumlarda İSAM tahkik editörü ve yayın kurulu birlikte çalışmalı; tahkik yapacak araştırmacılar bir sunum yaparak nüshalar konusunda tahkik editörü ve yayın kurulunun onayını almalıdırlar.

7. Müellif nüshasının bulunmadığı durumlarda bütün nüshalar arasındaki ilişki belli bir usul çerçevesinde tespit edilerek tahkikte kullanılacak temel nüshalar belirlenir² ve nüshalar arası karşılaştırma yapılır.

Müellif nüshasının mevcut olması durumunda; nüshanın müellif hattı olduğu kesinse, müellif nüshası müsvedde ya da eserin ilk versiyonu değilse, diğer nüshalardaki farklılıklar sadece yazım hataları ve imla farklılıkları türünden önemsiz farklılıklarsa, bu hususu mukaddimede belirtmek kaydıyla tahkikte müellif hattı nüshayla yetinip nüsha mukabelesi yapılmayabilir.

Ancak:

(a) Diğer nüshalar müellifin mübeyyaza/temize çekilmiş nüshasını temsil ediyorlarsa bu durumda müsvedde nüsha esas alınmalı, diğer nüshalar da nüsha tercihindен sonra karşılaştırmaya dahil edilmelidir.

(b) Diğer nüshalar eserin ikinci versiyonunu temsil ediyorlarsa bu durumda nüsha karşılaştırmasında bu nüshalar kullanılmalı, ilk versiyonu temsil eden müellif nüshası da karşılaştırmaya dahil edilmelidir.

(c) Diğer nüshaların eserin mübeyyaza/temize çekilmiş versiyonunu yahut ikinci versiyonunu temsil etmediği durumlarda; müellif hattı nüsha ile aralarında (kelime değişiklikleri dahi olsa) muhteva farklılıkları, takdim-tehirler vb. önemli farklar var ise bu nüshaların da karşılaştırma işine dahil edilmesi gerekir.

••••••••

² Nüshalar arasındaki ilişkiyi tesbit etme konusunda en yaygın usul, ortak ve ayırt edici yanlışlardan hareket ederek nüshalar arasındaki ilişkiyi belirlemeyi hedefleyen *stemmatik* yöntemidir. Bu yöntem hakkında geniş bilgi için bk. Paul Maas v.dğr., *Stemmatik: Tenkitli Metin Neşrinde Soy-Ağacı Yaklaşımı*, Derleme ve Tercüme: Mürteza Bedir, (İstanbul: Küre Yayınları, 2011); Salihattin Polat, *Metin Tenkidi*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2010), s. 230-270.

8. Müellif nüshası, müellif tarafından/müellife okunmuş nüsha veya müellif nüshasıyla mukabele edilmiş nüsha dışındaki temel nüshaların belirlenmesi aşamasında, kural olarak eserin bütün nüshalarına ulaşılması gerekir. Ancak tümüne ulaşamayacak derecede çok sayıda nüshası bulunan eserlerde *makul ve temsil edici* sayıda nüshaya ulaşmak yeterli olacaktır.
9. Müellif nüshası, müellif tarafından/müellife okunmuş nüsha ve müellif nüshasıyla mukabele edilmiş nüsha dışındaki temel nüshaların belirlenmesi aşamasında aşağıdaki tercih kriterleri esas alınır:
 - Müellif nüshasından istinsah edilmiş olması,
 - Müellifin tanınmış öğrencilerinden birisi tarafından istinsah edilmiş olması,
 - Eski tarihli olması; özellikle müellifin yaşadığı/eserini kaleme aldığı tarihte ve şehirde istinsah edilmiş olması,
 - Mukabele görmüş olması,
 - Müstensihin âlim ve titiz biri olması,
 - Bir âlim tarafından okunmuş ve/veya notlandırılmış olması,
 - Semâ (kıraat ve icâzet) kayıtlı olması,
 - Tashif ve tahrifin az olması,
 - Tam nüsha olması,
 - Okunaklı olması,
 - Özel itina ile hazırlanmış olması (sultânî nüshalar gibi),
 - İstinsah tarihinin biliniyor olması,
 - Müstensih adının biliniyor olması.
10. Bu tercih kriterleri ve sıralama mutlak olmayıp muhakkik tarafından söz konusu bütün özellikler değerlendirilmelidir. Zira daha geç tarihli veya daha az okunaklı bir nüshanın müellifin metnine daha yakın olma ihtimali her zaman mevcuttur.

11. Tahkik edilecek eserin nüshaları dışında o eser üzerine yazılmış şerh ve hâşiyeler, reddiyeler, o eserden yapılan iktibaslar, eserin klasik dönemde yapılmış çevirileri ve daha önce yapılmış muteber baskıları (özellikle Bulak, Matbaa-i Âmire vb. baskılar ile ulaşılamayan nüshaları kullanmış muteber ilmî neşirler) da dikkate alınmalıdır.
12. Çok sayıda nüshası bulunan eserlerde nüsha karşılaştırma işlemi için prensip olarak en az üç, en fazla beş nüsha seçilmelidir.
Haşiye ve talik gibi esas metnin tamamını içermeyen tahkik çalışmalarında tahkik editörünün kararı doğrultusunda esas metin tahkik edilebilir ya da tek bir yazmaya/basmaya itimatla çalışmada kendisine yer verilebilir.

B. Metnin Ortaya Çıkarılması

13. Metnin ortaya çıkarılmasında *müellif nüshası* varsa bu nüsha, müellif nüshası bulunmayıp *müellif tarafından/müellife okunduğu tespit edilen bir nüsha* varsa bu nüsha, böyle bir nüshanın bulunmadığı durumlarda *müellif nüshasıyla mukabele edilmiş nüsha* esas alınmalıdır. Bu durumda diğer nüshalardaki farklılıkların tamamı dipnotta gösterilmelidir. Müellife ait birden fazla nüsha varsa bunlar arasında, müellife okunan birden fazla nüsha bulunması halinde de bu nüshalar arasında bir tercih yapılarak biri esas alınmalı ve diğer nüshalardaki farklılıklar dipnotlarda gösterilmelidir.
14. Yukarıdaki türlerden (:müellif nüshası, müellif tarafından/müellife okunmuş nüsha ve müellif nüshasıyla mukabele edilmiş nüsha) bir nüsha bulunmadığı zaman, tek bir nüsha değil belirtilen tercih kriterlerine göre tespit edilmiş temel nüshaların her biri asıl kabul edilmek suretiyle tercih (metin seçimi) yöntemi kullanılır ve müellifin elinden çıkmış nüshaya en yakın metin ortaya çıkarılmaya çalışılır. Bu yöntem, belirlenen nüshalardaki ortak ifadeleri koruyup farklı ifadeler

söz konusu olduğunda en doğru ifadenin tercihi ve hataların muhakkik tarafından tashihi esasına dayanmaktadır. Ancak bu durumda varak numaralarının gösterilebilmesi için bir nüsha seçilir ve bu numaralar varak başlangıcına gelmek şartıyla metnin içinde şu şekilde [eğik çizgi + köşeli parantez içi varak numarası ve harfi] gösterilir:

وإن لم يكن [٧٧و] معتبرًا عندنا...
وهي محتملة في الآية على ما أشار إليه [٧٧ظ] الفاضل التفتازاني...

Teâlâ, sallallâhu aleyhi ve sellem gibi tâzim ve dua cümleleri de varak numaralarını göstermek için seçilen bu nüshada olduğu gibi kaydedilmeli, diğer nüshalarda bu tür cümlelerde görülen farklar da dipnotta gösterilmelidir. Tâzim ve dua cümleleri kaydedilirken esas alınan nüshada kısaltma kullanılmış olsa bile, bu cümleler tahkikte açıkça yazılmalıdır. Ayrıca tazim cümleleri iki çizgi arasına alınmadan yazılmalıdır.

قال النبي صلى الله عليه وسلم:
قال الله تعالى في كتابه:
عن أبي هريرة رضي الله عنه:

15. Prensip olarak tahkik yapan araştırmacı *gerekli olmadıkça* metne müdahale etmemelidir. Buna göre, yazmalarda yer alan rumuz ve kısaltmalarda şu şekilde hareket edilmelidir:

A. Nitelikli üç nüshadan (bk. *ITNES*, 13) en az birinin kullanıldığı tahkik çalışmaları ile bunların dışındaki nüshaların mukabele edildiği çalışmalarda nüshaların ittifak etmesi durumunda rumuz ve kısaltmaların tamamı olduğu gibi kaydedilmeli ve açıkça yazılmalıdır. Ancak muhakkik (kullanım yoğunluğu ve bilinebilirliklerini de dikkate alarak) uygun ve gerekli gördüğü takdirde rumuz ve kısaltmaların yanlarına köşeli parantez içerisinde ilgili rumuzun açılımını yazabilir.

ط [طحطاوي] خ [البخاري]
ح [حيثند] هف [هذا خلف]

Bununla birlikte bilinen ve kısaltma olarak kullanılan آ ve إخ gibi ifadelerin açılımlarının kaydedilmesine gerek yoktur.

B. Nitelikli üç nüshanın kullanılmadığı tahkiklerde, mukabele işleminde kullanılan nüshalardan en az birinin açımlayarak yazmış olması şartıyla kısaltma ve remizler açıklanarak yazılabilir.

16. Müellif nüshası, müellif tarafından/müellife okunmuş nüsha veya müellif nüshasıyla mukabele edilmiş nüsha esas alınarak metin oluşturulduğunda, *asıl nüshadaki hatalar* (âyetlerin yazımındaki hatalar hariç) metinde aynen korunup bunlara dipnotta işaret edilir.
17. Tahkikte kullanılan nüshalarda istikrarlı olarak sürdürülen ve günümüz standart Arapça gramerine göre “yanlış” olarak değerlendirilen uygulamalar, müellifin üslubuna ve/veya dönemin dil anlayışına ışık tutuyorsa aynen bırakılmalı; girişte, eserin bu özelliği mutlaka vurgulanmalıdır.
18. Metin içindeki konu değişikliklerinde ve müellifçe serdedilen görüşlerin taksime tâbi tutulduğu yerlerde muhakkik tarafından uygun paragraflama yapılmalıdır. Paragraflama konusunda mutedil bir yol izlenmeli, çok uzun ve kısa paragraflardan kaçınılmalıdır.
19. Muhakkik gerekli gördüğü yerlerde köşeli parantez [] içine alarak başlık-alt başlık ve rakam kullanabilir. Bu tür başlıklar ve rakamlar sayfa kenarında değil metnin gövdesinde yer almalıdır.
20. Âyetlerin yazımındaki hatalar muhakkikçe asıl metinde düzeltilmeli, fakat nüsha farkı olarak gösterilmemelidir. Müellif nüshası, müellif tarafından/müellife okunmuş nüsha ve müellif nüshasıyla mukabele edilmiş nüshadaki bu tür hatalar ise metinde düzeltilip dipnotta bu hataya işaret edilmelidir.
21. Âyetlerde hata gibi görünen hususlar kıraat farklılıklarından kaynaklanıyorsa, olduğu gibi bırakılmalı ve dipnotta buna işaret edilmelidir.

22. Müellifin verdiği hadis metni, mâna ile rivayet kabilindense veya mevcut hadis eserlerinde eksiksiz olarak bulunamıyorsa olduğu gibi bırakılmalı ve dipnotta bu hususa işaret edilerek, ona yakın ifadeli hadis rivayeti kaynağıyla verilmelidir. Mâna ile rivayet kabilinden sayılamayacak kadar küçük değişikliklerde ise lafız değişikliği olduğuna işaret edilerek sadece kaynak belirtmekle yetinilmelidir.
23. Metinde geçen bir şiir, meşhur şairlerden birine aitse ve onun neşredilmiş divanındaki metin ile uyuşmuyorsa olduğu gibi bırakılmalı, farklılığa dipnotta işaret edilmelidir.
24. Nüshanın okunamadığı yerlerde, kelime veya cümleye ait fotoğraf, iktibas işareti « () » içerisinde ilgili yere konulmalıdır:

وطالعتها كذا وكذا مرة، والنسخة وقف على المدرسة (الضريح الشريف)
بمصر.

C. Nüsha Farklarının Gösterilmesi ve Açıklamalar

Nüsha Farkları

25. Tahkikte kullanılan nüshaların gösterilmesinde nüshaların buldukları kütüphaneyi işaret eden ت، ب، أ gibi uygun rumuzlar kullanılmalıdır. Meselâ Şehid Ali Paşa Kütüphanesi nüshası için ش gibi. Kütüphane adlarının benzer olması durumunda karışıklığa yol açmayacak uygun bir rumuz bulunmalıdır. Birden fazla rumuzun aynı yerde kaydedilmesi halinde nüsha istinsah tarihine göre kronolojik sıralama yapılmalı, istinsah tarihinin bilinmemesi durumunda ise nüshaların “Giriş/İnceleme” kısmında belirtilen tercih sıralaması dikkate alınarak sıralamaya gidilmelidir.
26. Nüsha farklılıkları şu şekilde gösterilecektir:
- Nüshada fazlalık bulunduğu durumda artı + işareti kullanılacaktır:
- الأمر ش + Bunun anlamı، ش nüshasında الأمر kelimesi fazladır.

- Nüshada eksiklik bulunduğu durumda eksi – işareti kullanılacaktır:

ش – الأمر Bunun anlamı, ش nüshasında الأمر kelimesi eksiktir.

- Nüshada, diğer nüshalarda bulunan kelimenin/cümlenin yerinde başka bir kelime/cümle bulunduğu durumda iki nokta : işareti kullanılacaktır:

ش: كالأمر Bunun anlamı metinde geçen (örneğin) بالأمr kelimesi yerine ش nüshasında كالأمر ifadesi yer almaktadır.

27. Nüsha farklılığı iki satırdan fazla değil ise dipnotta – veya + işareti kullanılarak aynen yazılmalıdır:

١ ث - وقوله عز وجل وقد أنزلنا آيات بينات أي آيات تبين حدود الله من غير حدوده أو ما يبين الحق من الباطل أو الرسول من غيره.
٢ ن + والصحيح من الأقوال أن حم خير مبتدأ محذوف وتنزيل الكتاب خبره من الله صفة الكتاب والتقدير هذا حم تنزيل الكتاب من الله العزيز الرحيم.

28. Nüsha farklılığı iki satırdan daha uzun olduğunda, eksiklikler başlangıç ve sonları eksik olan kısım anlaşılacak şekilde verilmek suretiyle kaydedilmeli, fazlalıklar ise tamamen yazılmalıdır.

١ ن - لكنهم... ويلبسون عليهم.

29. Nüsha farkı olarak hurûf-ı meânî gösterilirken:

a. Sonrasındaki kelimeye bitişen و، ب، ف gibi harflerde bunların sonrasındaki kelime esas alınmalı ve dipnot rakamı bu kelimeye konulmalıdır. Meselâ tercih edilen metnin aksine البيت kelimesinden önce و، ب، ف gibi harflerin bulunduğu ن nüshasındaki bu farklılık (و + ن veya ب + ن veya da ف + ن olarak değil), şeklinde gösterilmelidir. Metindeki ibarede البيت veya بالبيت ya da فالببيت kelimelerinde olduğu gibi bu harfler bulunuyor, ن nüshasında bulunmuyorsa, bu takdirde farklılık (و - ن veya ب - ن ya da ف - ن olarak değil), olarak gösterilmelidir. Her iki durumda da dipnot işareti, hurûf-ı meânînin başında bulunduğu kelimenin (meselâ yukarıdaki örnekte البيت) sonuna konulmalıdır.

b. Sonrasındaki *kelimeye bitişmeyen* من، في، على gibi harflerde ise nüsha farklılığında doğrudan bu harflerin kendisi esas alınmalı ve dipnot rakamı bu harflerin hemen sonrasına konulmalıdır. Meselâ tercih edilen metnin aksine البيت kelimesinden önce، في، من، على gibi harflerin bulunduğu ن nüshasında bu farklılık، في + ن şeklinde, eksiklik ise في - ن şeklinde, metinde geçen في yerine ن nüshasında geçen على ise على ن şeklinde gösterilecektir.

30. Müstensih tarafından yanlış yazılan kelimenin üstü çizilerek aynı satırda doğrusu yazılmış ise bu tür yazım hataları gösterilmeyecektir. Bir nüshada yanlış yazılan veya hiç yazılmayan, ancak satır arasında veya kenarda tashih edilen ibareler ise metne alınır ve nüsha farkı olarak dipnotta şu şekilde gösterilir:

¹ ن - أن يصير، صح هامش.

(“Nûn” nüshasında أن يصير ibaresi eksiktir, fakat kenarda tashih edilmiştir).

Birden fazla nüshada yanlış yazılan veya hiç yazılmayan, ancak bir ya da birden fazla nüshanın satır arasında veya kenarında tashih edilen ibareler ise nüsha farkı olarak şu şekilde gösterilir:

¹ ع ش ن - أن يصير، صح هامش ن.

(“Ayn, şîn ve nûn” nüshalarında أن يصير ibaresi eksiktir, fakat “nûn” nüshasının kenarında tashih edilmiştir).

¹ ع ش ن ق - أن يصير، صح هامش ن ق.

(“Ayn, şîn, nûn ve kâf” nüshalarında أن يصير ibaresi eksiktir, fakat “nûn” ve “kâf” nüshalarının kenarında tashih edilmiştir).

31. Herhangi bir nüshanın hâmişinden gerekli bir nakil yapılabırsa şu şekilde gösterilecektir:

¹ وفي هامش ن:

32. Minhuvât notlarındaki (bk. md. 37) nüsha farklılıkları, hadis tahriçleri vb. gerekli açıklamalar gösterilirken manuel olarak

dipnot işaretçisi konulmalı ve normal dipnotlardan farklı olarak üst simge şeklinde parantez içi rakam kullanılmalıdır:

^۱ وفي هامش ن: فإن العدد نص في مفهومه عندهم، وأما^(۱) احتمال أن يقال: «معنى ذلك أنه لا يحتمل النقصان، لا^(۲) الزيادة» فليس بشيء كما لا يخفى.^(۳) «منه». | (۱) ل: أما؛ (۲) ل: لأن؛ (۳) ر - كما لا يخفى.

Açıklamalar

33. Metinde delil olarak kısmen yer verilen ya da işaret edilen âyetlerde aşağıdaki esaslar takip edilecektir:
- Metinde kısmî olarak zikredilen âyet ve hadisler, gerek duyulduğu takdirde dipnotta başı ve sonuyla birlikte tam olarak zikredilmelidir. Âyetlerin dipnotta tamamlanması durumunda sure ismi ve âyet numarasına metin içerisinde değil, dipnotta tamamlanan âyetin sonunda yer verilecektir.
 - Âyet ve hadisler dipnotta tamamlanırken öncesinde “يقول” ve benzeri kayıtlara yer verilmeyecektir. Doğrudan bir âyete veya hadise telmih özelliği taşıyan ve işaret edilmesi önemli görülen ifadelerde ise “لعله يشير إلى قوله” gibi cümleler kullanılacaktır.
 - Dipnotta uzun âyet ve hadislerin tamamını vermek gerekli olmayıp mahall-i istişhâdı içeren ve ifadeyi eksik bırakmayan ibareler kaydedilmelidir.
 - Metinde ve dipnotta geçen âyetler çiçekli parantez içerisine alınacak, varsa الخ، kelimesinden sonra virgöl، kelimesinden sonra nokta koyulacak, metinden iki punto daha küçük yazılan sûre ismi ve âyet numarası köşeli parantez içinde verilecek, sûre isminden sonra virgöl konulacak, sûre numarası ve âyet numarası arasında eğik çizgi işareti / yer alacaktır:

﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّن قَبْلِكَ وَجَعَلْنَا لَهُمْ أَزْوَاجًا وَذُرِّيَّةً﴾ [الرعد، ۳۸/۱۳]

﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّن قَبْلِكَ﴾ الآية، [الرعد، ۳۸/۱۳]

﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّن قَبْلِكَ﴾ الخ. [الرعد، ۳۸/۱۳]

34. Hadislerin kaynağı verilirken muhakkikin tercihine göre aşağıdaki iki sistemden biri takip edilecektir:

1. Klasik sistem (Cilt + sayfa + hadis no)

Hadis tahriçlerinde muhakkik tarafından klasik sistemin takip edilmesi durumunda *Kütüb-i sitte-tis'a* ve diğer hadis kitapları arasında herhangi bir ayırım yapılmaksızın önce hadis kaynağının ismi, virgül sonrasında da cilt-sayfa numarası ile ilgili eseri baştan sona numaralayan müteselsil hadis numarası zikredilmelidir. Kaynaklar arasında ise noktalı virgül kullanılmalıdır.

١ صحیح البخاری، ٣٢٣/٢ (١٩٤٢)؛ صحیح ابن حبان، ٣٢٦-٣٢٥/١١. (١٣٢٢).

2. Concordance sistemi:

Hadis tahriçlerinde *Concordance* sisteminin tercih edilmesi durumunda kullanılan hadis kaynaklarının öncelikle bu sistemle uyumlu baskılar olması gerekmektedir.³ Tahriç yapılırken öncelikle hadis kaynağı zikredilmeli, virgülden sonra kitap ismi ve bab numarası, aralarına virgül koymadan verilmelidir. Müslim'in *Sahih*'i ve Mâlik'in *Muvatta*'nda bab numarası yerine o kitâbın 1'den başlayan hadis numarası kullanılacaktır. Kaynaklar arasında ise yine noktalı virgül kullanılmalıdır

١ صحیح البخاری، بدء الخلق ٨؛ صحیح مسلم، الإیمان ٩٥.

Concordance sistemine göre yapılan tahriçlerde *Kütüb-i tis'a* dışındaki hadis kaynaklarında hadis kaynağı zikredildikten sonra cilt-sayfa numarası verilecektir.

١ صحیح ابن حبان، ٣٢٦-٣٢٥/١١؛ المستدرک للحاکم، ٣٧٩/٤.

.....
3 Örneğin:

- *el-Kütübü's-sitte ve şürühuhâ*, İstanbul: Çağrı Yayınları; Tunis: Dâru Sah-nûn, 1992, XXIII.

- *Mevsuatü'l-hadisi's-şerif: el-Kütübü's-sitte*, Riyad: Dârü's-Selam, 2000.

35. Hadislerin tahririnde:

- a. Hadisin kaynaklardaki yerlerine işaret edilmeli, çok gerekli olmadıkça hadisin sıhhat derecesine dair bir yargıdan kaçınılmalıdır. Ancak tahkik edilen eserin konusuna ve tahric edilen hadisin metindeki bağlamına göre daha ayrıntılı bilgi verilebilir.
- b. Varsa metin sahibinin kendi kaynaklarına ve mensup olduğu ekole ait kaynaklara öncelikli olarak yer verilmesi uygundur. Örneğin İmam Tahâvî'nin *Şerhu Me'âni'l-âsâr*'ı tahkik edilirken burada geçen hadislerin öncelikli olarak *Şerhu Müşkili'l-âsâr*'dan ve Şeybânî ile Ebû Yûsuf'un *Kitâbü'l-Âsâr* gibi hadis içerikli eserlerinden tahric edilmesi uygundur.
- c. Mümkünse en az iki kaynak zikredilmelidir. Hadis Buhârî ve Müslim'de varsa bu iki kaynakla yetinilmelidir.
- d. Hadis *Kütüb-i tis'a*'da mevcutsa bunlarla yetinilmelidir.

36. Metinde geçen ve *meşhur olmayan* şahıs, kitap, fırka, mezhep, kabile, yer adları vb. hakkında dipnotta *kısaca* bilgi verilmeli, anlaşılması zor (*garib*) kelimeler kısaca açıklanmalı, şiirlerin kaynağı gösterilmelidir.

37. Özellikle Osmanlı dönemi metinlerinde çokça karşılaşılan ve metnin kenarına "منه"/*minhu* (çoğulu "منهوات"/*minhuvât*) kaydıyla ilâve edilmiş açıklamalara, şayet müellife aitse "منه" kaydıyla her durumda, müellif dışında birisine aitse gerekli görüldüğü durumlarda dipnotlarda yer verilmelidir. Ayrıca "منه" kelimesi de eserin baş kısmındaki kısaltmalar listesinde gösterilmelidir.

38. Dipnotta kaynaklardan yapılacak alıntılar iktibas işareti («...») içinde gösterilecektir. İktibas işareti içinde yapılan alıntının kendi içinde yeniden iktibas işareti kullanmak gerekiyorsa tek tırnak '...' tercih edilecektir.

39. Dipnotta lugat kitaplarından anlamı verilen kelimelerin yeri gösterilirken cilt ve sayfa numarası verilmeyecek, maddenin aslı harfleri iktibas işareti içinde yazılacaktır, «کتب», «بث» gibi; öncesinde (مادة) ve benzeri açıklayıcı kelimeler kaydedilmeyecektir.
40. Dipnotlarda kullanılan kaynaklar müelliflerin vefat tarihlerine göre sıralanmalıdır. (Buna *Concordance*'ın içerdiği dokuz kitap da dahildir.)

Buna göre hadis kitapları şu şekilde sıralanmalıdır: *Muvatta'*, *Müsned-i Ahmed*, *Dârimî*, *Buhârî*, *Müslim*, *İbn Mâce*, *Ebû Dâvûd*, *Tirmizî*, *Nesâî*.

41. Metinde eser ismi zikredilmek suretiyle yapılan atıfların kaynağı tespit edilerek dipnotta gösterilmelidir. Eser ismi belirtilmeksizin yapılan atıfların kaynağını göstermek zorunlu değildir. Kaynak gösterilecek eserin matbu hali tercih edilmelidir. Kişi ismi zikredilerek ya da henüz tahkik edilmemiş, yazma halindeki esarlere yapılan atıfların tespiti konusunda da azami gayret gösterilmelidir. Birden fazla baskısı olan tefsir kitaplarına yapılan atıfların gösterilmesinde cilt ve sayfa yanında sûre ve âyet numarası da kaydedilmelidir:

¹ تفسیر الطبری، ۱۳۳/۱ (البقرة، ۲۳/۲).

42. Müellifin metin içerisinde ileriye ve geriye yaptığı atıfların yeri (varsa meselenin-hadisın sıralı rakamı, yoksa cilt-sayfa numarası verilmek suretiyle) dipnotta belirtilmelidir.
43. Nüsha farkıyla muhakkikin açıklamasının metinde aynı kelimeye denk gelmesi durumunda bunlar tek dipnot numarası verilerek birlikte gösterilmeli, iki ayrı dipnot numarası verilmemelidir. Bu durumda önce nüsha farkı, daha sonra muhakkik açıklaması yazılacak ve bu ikisi arasında, öncesinde ve sonrasında birer boşluk bulunan “dikey çizgi işareti” (|) yer alacaktır.⁴

.....

⁴ Dikey çizgi işareti, klavye Arapça iken “sol shift + bitişiğindeki özel tuş” a basılarak yazılır.

فهذه عُجالة عَلَّقَتهَا على مبحث المفهوم، وذكرت فيها ما وقع
في بيانه من الأفاضل القُرُوم،^١ مع فوائد التقطتها أثناء المدارسة
والمذاكرة.

^١ ل: القدوم. | القروم: جمع قَرْم، بمعنى الفحل. القاموس المحيط للفيروز
آبادي «قرم».

44. Dipnotta herhangi bir kaynağa atıf yapılırken, sırasıyla eserin ve müellifin meşhur adı, cilt ve sayfa numarasıyla yetinilmelidir. Tam künye bibliyografyada verilmelidir. Kaynaklar arasında atıf harfi kullanılmamalıdır.

^١ تبصرة الأدلة للنسفي، ٨٤٩/٢؛ الإمامة والسياسة لابن قتيبة، ص ٤٤١.

BİBLİYOGRAFYA VE FİHRİSTLER/İNDEKSLER

45. Eserin sonuna sırasıyla; âyet, hadis, emsal, şiir, fırka, mezhap, yer, şahıs ve eser isimleri ile gerekiyorsa terimlerin yer aldığı fihristler/indeksler konulmalıdır. Bu indekslerde esas metinde geçen öğeler dikkate alınmalı, dipnotlardaki öğeler ise ancak (metinde işaret edilen bir âyetin/hadisın metninin dipnotta verilmesi, metinde belirsiz olarak geçen şahıs, eser vb. isimlerin dipnotta belirlenmesi gibi) metinle bağlantılı olan ve/veya ilmî fayda mülâhaza edilen durumlarda indekse dahil edilmelidir.

- Konu fihristi eserin en başına konulmalıdır.
- Âyet indeksi yapılırken âyetlerin Kur'ân-ı Kerim içerisinde yer aldıkları sıra dikkate alınacaktır. Buna göre sıralama şöyle olacaktır: el-Fâtiha, el-Bakara, Âl-i İmrân...
- Âyet indeksinde önce sûre numarası, ardından âyet numarası yazılacak, ilgili âyetin metninden sonra eser içerisinde zikredildiği sayfa numarası yazılacaktır.

سورة الأنبياء

١٠٣	﴿لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلَاءُ اللَّهِ﴾	٢٢/٢١
١٣١	﴿لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ﴾	٢٣/٢١
٢٥٠	﴿وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَى﴾	٢٨/٢١
٣٠٧	﴿أَفَأَيْنَ مَتَّ فَهُمُ الْخَالِدُونَ﴾	٣٤/٢١

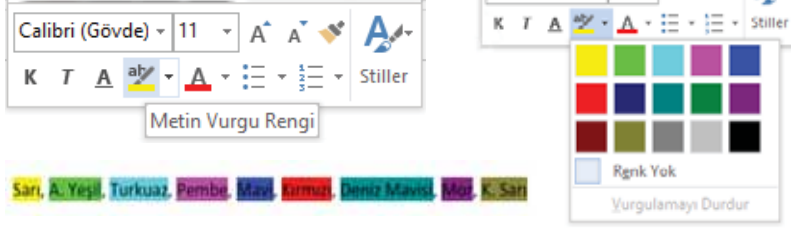
- d. Şiir indeksi alfabetik olarak yapılacak ve şiirin başlangıç harfi dikkate alınacaktır.
- e. Özel isimlerin indeksi (lâm-ı ta'rif, eb, ibn, ibnetün, bint, ümm, zû, zât vb. kelimeler dikkate alınmaksızın) alfabetik yapılacaktır. Eserde birden fazla isimle yer alan şahısların isimlerinin tamamı indekse girilecek, daha meşhur olduğu isminin karşısına sayfa numarası konulurken diğer isimlerde bu isme gönderme yapılacaktır:

الماتريدي: ٢، ٨، ٢٣، ٤٥

أبو منصور: الماتريدي

- f. Ayrı ayrı dizin oluşturma işi teknik olarak zor olduğundan ve bu işin sayfa düzeni (tasarım/mizanpaj) işiyle de alâkalı olmasından dolayı muhakkikler sadece dizinde yer alacak öğeleri renklendirmek suretiyle seçimini yapacak, yukarıdaki dizin işlemleri ise bilgisayar programı üzerinde tasarımcı tarafından yapılacaktır. Buna göre eser içerisinde geçen ve dizinde yer alacak bu öğeler muhakkikler tarafından Word programı içerisinde "Metin Vurgu Rengi" ile farklı renklerde vurgulanacak; âyetler sarı, hadisler (âsâr dahil) açık yeşil, şiirler turkuaz, emsaller pembe, şahıs adları mavi, eser adları kırmızı, şûb-kabâil-yer adları deniz mavisi, edyân-fırka-mezhep-cemaat adları mor, terimler koyu sarı renklerine boyanacaktır.

■ Metin Vurgu Rengi

46. Bibliyografya dipnotlarda kullanılan bütün kaynakları kapsama-
lıdır.
47. Bibliyografyada sıralama eser adına göre alfabetik olmalıdır.
48. Eserlerin isimleri, satır başında uzun tire işaretinden sonra
tam olarak ve koyu harflerle (**bold**) yazılır, sonralarında nok-
talı virgül konulur. Daha sonra yazar ismi, varsa muhakkik
ismi ve neşir bilgileri, her biri yeni bir paragrafta olmak üzere
aşağıdaki şekilde kaydedilir:

- الأدب المفرد؛
محمد بن إسماعيل البخاري (ت. ۲۵۶هـ/۸۷۰م).
تحقيق: محمد فؤاد عبد الباقي، دار الكتب العلمية، بيروت
۱۴۰۹هـ/۱۹۸۹م.

- الدر المنثور في التفسير بالمأثور؛
جلال الدين عبد الرحمن بن أبي بكر السيوطي (ت. ۹۱۱هـ/
۱۵۰۵م).
دار الفكر، بيروت ۱۹۹۳م.

49. Dipnotlarda esas ismi olmayan meşhur adıyla kaydedilen
eserler bibliyografyada da dipnottaki şekliyle verilir, ardından
eserin esas ismi başına المسمى kelimesi eklenerek parantez içi
yazılır:

- تفسير الطبري (المسمى جامع البيان في تأويل آي القرآن)؛
أبو جعفر محمد بن جرير الطبري (ت. ۳۱۰هـ/۹۲۳م).
دار المعارف، القاهرة ۱۹۶۹م.

50. Eser adından sonra müellifin meşhur olan künyesi ve/veya lakabı, sonra kendisinin ve babasının (ihtiyaç halinde dedesinin) adı, ardından nisbesi, varsa muhakkik veya mütercimnin yeterli adı, eseri yayımlayan kurum, yayınevi (bunların bulunmaması durumunda matbaa ismi), basıldığı yer ve basım tarihi kaydedilecektir.
51. Baskı tarihi eser üzerinde kayıtlı olan tarihten ibaret olup ilâve ve eksiltme yapılmayacak, hicrî ve milâdî tarihin her ikisinin de bulunduğu durumlarda hicrî/milâdî sırasıyla ve sonralarında (هـ) ve (م) kayıtlarıyla yazılacaktır. Hicrî-şemsî tarihin baskı tarihi olarak yer aldığı durumlarda tarihin bitiminde (هـ. ش.) kullanılmalıdır.

(١٣٨٨هـ/١٩٦٩م)

52. Baskı tarihi, baskı yeri ve yayınevi/matbaa ismi taşımayan eserlerde, her biri diğerinden virgül ile ayrılan ve tahkike konu eserin baş tarafındaki kısaltmalar bölümünde beyan edilecek olan aşağıdaki kısaltmalar kullanılacaktır:
- د. ن. Yayınevi/matbaa ismi bulunmayan eserler için
- انلامندا.
- د. م. Baskı yeri bulunmayan eserler için
- نشر
- انلامندا.
- د. ت. Baskı tarihi bulunmayan eserler için
- تاريخ
- نشر
- انلامندا.

- شذرات الذهب في أخبار من ذهب؛

أبو الفلاح عبد الحي بن أحمد بن محمد المعروف بابن العماد
الحنبلي (ت. ١٠٨٩هـ/١٦٧٩م).

د. ن.، د. م.، د. ت.

53. Arapça bibliyografyanın ardından diğer dillerdeki eserler için başlığı altında ayrı bir bibliyografya düzenlenecek ve burada İSAM Yayınları atıf kuralları uygulanacaktır.⁵

.....

⁵ Bk. "İsam Yayınları Kaynak Gösterme ve Kaynakça Oluşturma Kuralları", http://www.isam.org.tr/documents/_dosyalar/_pdfler/isam_kurallar.pdf

İmlâ

54. Tahkik edilen metinle ilgili aşağıdaki biçimsel kurallar takip edilecektir:

- Ana metin (âyet, hadis, şiir, tazim cümleleri vb. yerler de dahil olmak üzere) Traditional Naskh ve 13 punto büyüklüğünde olacaktır.
- İçerlek yapılan iktibaslar Traditional Naskh ve 12 punto büyüklüğünde olacak ve hem baş hem de son taraflarından 1 cm. girinti yapılacaktır.
- Dipnotlar Traditional Naskh ve 11 punto büyüklüğünde olacaktır:

وأمثالهما على مخالفة حكم مدخولها^١ لما عداه^٢ بطريق الإشارة، لا المفهوم، ذكره في الفرائد. والمفهوم من كلام ابن الساعاتي في البديع أيضًا ذلك، حيث قال:

ومن أصناف مفهوم المخالفة: مفهوم الغاية، اختلفوا في أن الحكم إذا قُيد بغاية كما في قوله تعالى: ﴿ثُمَّ أَتَمُّوا الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ﴾: فمذهب أكثر الفقهاء والمتكلمين أنه يدل على نفي الحكم فيما بعد الغاية، وعند أصحاب أبي حنيفة رحمه الله: نفي الحكم فيما بعد الغاية من قبيل الإشارة، لا من قبيل المفهوم.^٣

ومنها: "مفهوم العدد"، ذهب إلى الاعتبار به بعض العلماء، والمشهور أن الشافعي رحمه الله منهم. / [٧١و] فما ذكره العلامة البيضاوي في تفسير قوله تعالى:

^١ ح: مدلولها. | ش: مدخولها.

^٢ ح غ: قبلها.

^٣ بديع النظام لابن الساعاتي، ص ٢٤١.

55. Âyetlerin yazımında resm-i Osmânî esas alınacak, ancak kıraat farklılığından kaynaklanan farklı yazımlar korunacaktır.
56. Tahkik edilen eserin imlâsı günümüz Arapça imlâsına göre standart hale getirilir; ancak varsa eserdeki tipik imlâ özellikleri giriş/inceleme kısmında açıklanır. Ayrıca özel imlâları kabul gören besmeledeki “بسم” kelimesi ile “عمر، داود، الرحمن، عمرو، داود،” gibi kelimelerin bu imlâları korunacaktır.⁶
57. Hemze yazım kuralları konusunda Kahire Arap Dili Akademisince 1979 yılında (46. Dönem) “Davâbitu resmi'l-hemze” başlığıyla yayımlanan karar esas alınacaktır. Ancak genel kullanım dolayısıyla “لَيْن: لَيْن” ve “لَيْن: لَيْن” kelimeleri bu kuralardan istisna edilecektir.
58. Maksûr elif ile biten kelimelerin (جرى، سعى، موسى، كبرى، مصطفى،) إلى (ى) görünümlü elif iki noktasız yazılacaktır. Kelime sonlarındaki hemzenin bazı durumlardaki imlâsı için gerekli olan yerlerde kullanılan nebra (yâ harfi) altında da (لم يجى، مكافئ، شاطئ) iki nokta kullanılmayacaktır. Bu durumlar dışında kelime sonlarında yâ (ي) harfi bulunan yerlerde harfin altına iki nokta konulacaktır: (بريء،) (تركي، كتابي، المشتكي، يرمي، في، هي).
59. Dizgi sırasında hurûf-i meânî dahil bütün kelimelerden sonra aralık bırakılacak, sadece vâv (و) harfi ile istifham edatı olan hemze (أ) bu kuralın dışında kalacaktır.
60. Metin ve dipnotlarda:
- Âyetler çiçekli parantez içinde yazılacaktır: ﴿﴾، ﴿﴾، ﴿﴾.
 - Âyetler, Kur'ân-ı Kerim için hazırlanmış özel fontlarla değil, metnin yazıldığı fontla yazılacaktır.

.....

⁶ Arapça'nın güncel imlâsında Abdülalîm İbrahim'e ait *el-İmlâ' ve't-terkîm fi'l-kitâbeti'l-Arabiyye* adlı eser ile Kahire Arap Dili Akademisi (Mecmau'l-lugati'l-Arabiyye) tarafından yayımlanan *el-Mu'cemü'l-vasît* ve Hayreddin ez-Ziriklî'ye ait *el-A'lâm*'dan istifade etmek mümkündür.

- c. Âyetler dışındaki diğer alıntı ve doğrudan iktibaslarda (hadis metinleri de dahil), aktarılan metin üç satırdan uzun değilse iktibas işareti «...» içine alınacaktır.
- d. Üç satırdan uzunsa iktibas işareti içine konulmaksızın içerlek olarak verilecektir.
- e. Dipnotlarda iktibaslar her hâlıkârda içerlek yapılmaksızın iktibas işareti «...» içine alınacaktır.
- f. Hadis metinleri de dahil olmak üzere bütün metinlerde gerekli yerler dışında hareke kullanılmayacaktır. Bununla birlikte âyetlerin tamamı harekelenecektir. Hareke değil de bir harf olarak kabul edilen şeddenin metnin tamamında kullanılması uygun görülmektedir. Ayrıca sonu elifle biten kelimelerde tenvin elifin üzerine değil ait olduğu harfin üzerine konulacaktır.

شيئًا، كثيرًا، خلافًا، فضلًا، مستقلًا، رجالًا، دالًا

- 61. Lüzum görülmesi halinde, özellikle belirtilmek istenen terim ve kelimeler için çift tırnak işareti “...” kullanılacaktır:
- 62. Dipnot numaraları noktalama işaretlerinden sonra konulacaktır. Metinde yan yana iki dipnot rakamı yer almayacaktır. İhtiyaç hissedildiği takdirde (hem nüsha farkını göstermek hem de ilâve bilgi vermek gibi) önce nüsha farkı, daha sonra muhakkik açıklaması yazılacak ve bu ikisi arasında, öncesinde ve sonrasında birer boşluk bulunan “dikey çizgi işareti” (|) yer alacaktır:⁷

فهذه عُجالة عَلَّقْتُهَا عَلَى مَبْحَثِ الْمَفْهُومِ، وَذَكَرْتُ فِيهَا مَا وَقَعَ فِي بَيَانِهِ مِنَ الْأَفْضَالِ الْقُرُومِ،^١ مَعَ فَوَائِدِ التَّقَطُّطِهَا أَثْنَاءَ الْمَدَارَسَةِ وَالْمَذَاكِرَةِ.

^١ ل: القدوم. | القروم: جمع قَوْمٍ، بمعنى الفحل. القاموس المحيط للفيروز آبادي «قرم».

.....

⁷ Dikey çizgi işareti, klavye Arapça iken “sol shift + bitişiğindeki özel tuş” a basılarak yazılır.

63. Noktalama konusunda aşırı uygulamalardan kaçınılmalıdır. Dipnotlarda gösterilen nüsha rumuzları, nüsha farkları noktalama ve benzeri işaretlere tâbi değildir.
64. Eser isimleri dipnotlar da dahil olmak üzere metnin tamamında koyu harflerle (**bold**) yazılacaktır.
- “Metin + şerh” ya da “metin + hâşiye” türü eserlerde tamamı bold ve parantez içi olan metin bölümü içerisinde geçen kitap isimleri ise ayrıca “çift tırnak” içerisine alınacaktır:

قال في "الكافي": معناه أن الشك ليس بعادة له لا أنه لم يشك في عمره قطع) أقول: هذا أحد ما قيل فيه، وهو قول السرخسي. وقال فخر الإسلام: أي: أول ما عرض له في تلك الصلاة، واختاره ابن الفضل. وقيل: أول ما وقع له في عمره، وعليه أكثر المشايخ، كما في الخلاصة والخانية والظهيرية، كذا أفاده المقدسي.

65. Birden fazla cildi olan eserler kaynak gösterilirken şu formata uyulacaktır:

^۱ الدرّ المنثور للسيوطي، ۲/۵۶۷.

66. Kaynak gösterilen tek ciltli eserlerin sayfa numarası verilirken kısaltması kullanılacaktır. Kısaltma sonrasında bir boşluk bırakılacak ve herhangi bir noktalama işareti kullanılmayacaktır:

^۱ التعريفات للجرجاني، ص ۷۸.

67. Birden fazla kaynak veya nüsha farkı gösterilmesi durumunda atıf harfi kullanılmaksızın aralarına noktalı virgül konulacaktır:

^۱ صحيح البخاري، بدء الخلق ۸؛ صحيح مسلم، الجنة ۲.
^۲ ن ج: فراه؛ ش: قراه؛ ع - هراه؛ ق + ثوب.

68. Dipnotta gösterilen kaynaklarda parantez ve “انظر” kelimesi kullanılmayacaktır:

^۱ صحيح البخاري، البيوع، ۱۰۶؛ سنن ابن ماجه، الرهون، ۴.

- Dipnotta kendisinden bir bilgi aktarılmayan ancak kendisine gönderme yapılan kaynaklarda ise kaynak isimleri parantez-siz olarak ve “انظر” kelimesinden sonra verilecektir:

¹ لروایات الحديث المختلفة انظر: صحيح البخاري، بدء الخلق ٨؛ السنن الكبرى للنسائي، ٣ / ١٣٢؛ السنن الكبرى للبيهقي، ٥ / ٢٦٥.

- Dipnotta bir bilgi “özet olarak” aktarılmışsa, aktarılan kısım iktibas işareti « » içine alınmayacak, kaynak gösterirken öncesinde “انظر” kelimesi kullanılacaktır:

¹ هو بشر بن غياث المريسي البغدادي المعتزلي، من تلامذة أبي يوسف، فقيه متكلم، انتقد كثيرًا بسبب دخوله في الكلام، وله أقوال في المذهب الحنفي. انظر: الجواهر المضية للقرشي، ١ / ٤٤٧-٤٥٠.

- Dipnotta bir bilgi “birebir” aktarılmışsa, aktarılan kısım iktibas işareti « » içine alınacak ve kaynak gösterirken öncesinde “انظر” kelimesi kullanılmayacaktır:

¹ ط: والدرهم. | وقال السرخسي: «يعني أن في عقد الصرف تجوز الإقالة بعد هلاكهما، بخلاف بيع المقابضة. وفي بعض النسخ قال: الدنانير والدرهم، يعني إذا اشتريا عينا بنقد ثم تقايلا فهلك المعقود عليه بطلت الإقالة وإن كان الثمن قائما». المسوط للسرخسي، ١٢ / ١٧٠.

- Dipnotta devam eden cümle içerisinde kaynak gösterilmesi gerektiği durumlarda kaynak isimleri köşeli parantez kullanılarak dipnot içerisinde verilecektir:

¹ وفي هامش غ: وقال الشيخ أكمل الدين أيضا في كتاب الصلح [العناية شرح الهداية، ٨ / ٤١٥] عند شرح قول المصنف: «وهو بمنزلة النكاح، حتى إن ما صلح مسمى فيه صلح ههنا»: ولا يتوهم لزوم العكس؛ فإنه غير لازم ولا هو ملتزم، ألا يرى أن الصلح عن القتل العمدة على أقل من عشرة دراهم صحيح، وإن لم يصلح صداقا... إلخ.

69. Noktalama işaretleri ile önceki kelime arasında boşluk bırakılmayacaktır.

70. Tırnak, iktibas işareti, parantez ve tire ile başında ve sonunda buldukları kelimeler arasında boşluk bırakılmayacaktır.
71. Rakamlar arasına konulan kısa çizginin iki tarafında boşluk bırakılmayacaktır.
72. Dipnotta nüsha farkları gösterilirken artı, eksi (+, -) işaretlerinden önce ve sonra birer boşluk bırakılacak, iki nokta (:) işaretinden önce boşluk olmayacak, sonrasında ise bir boşluk bırakılacaktır:

١ ز + أن يقوم من.
 ٢ ز - قد كان.
 ٣ ز: أن يقوم.

73. Alıntılarn baş tarafından çıkarılan sözlere işaret eden üç nokta (...) sonrasında bir boşluk bırakılacak, bitirilmemiş cümle sonundaki üç nokta ile öncesindeki kelime arasında ise boşluk bırakılmayacaktır:

«... واعترض عليه بمفهوم اللقب».
 «ولم يكن لتخصيص سليمان عليه السلام جهة...» إلخ.

Ana metin içinde müellife nispet edilen قال-يقول gibi kelimeler ile nüsha sonlarında yer alan ... تمت الرسالة... türü ifadeler müellifin kendisine ait olmayacağı düşüncesiyle kuşak işareti {...} içine alınacaktır:

{ قال الشيخ الإمام نور الملة والدين، تاج المفسرين، سيف المحققين، قانع البدعة، محيي السنة أبو محمد أحمد بن محمود بن أبي بكر الصابوني، قدس الله روحه، وجعل الجنة مأواه: { تمت الرسالة }

74. Bibliyografya ile şahısların isimlerinin ilk geçtiği yerde haklarında verilen biyografik açıklama içerisinde vefat tarihleri verilirken şu formata uyulacaktır (ت. ٣٠٣/هـ ١٠٦٠م):

- الأدب المفرد؛

محمد بن إسماعيل البخاري (ت. ٢٥٦هـ/٨٧٠م).
تحقيق: محمد فؤاد عبد الباقي، دار الكتب العلمية، بيروت
١٤٠٩هـ/١٩٨٩م.

^١ هو عبد السلام بن محمد بن عبد الوهاب الجبائي، أبو هاشم (ت. ٣٢١هـ/
٩٣٣م) عالم بعلم الكلام، من شيوخ المعتزلة...

75. Muhakkik tarafından metne yapılan ilâveler köşeli parantez [] içinde yazılacaktır.
76. Metin içerisinde geçen şiirler paragrafta ortalanacak ve varsa dizeleri arasında tab tuşu ile boşluk konulacaktır:

وإن كان الأمر واردا بتسبيح الاسم. وهذا مستعمل في عرف اللسان
أن يذكر الاسم ويراد به الذات، كما قال الشاعر:
إلى الحول ثم اسم السلام عليكما ومن يبك حولا كاملا فقد اعتذر
والمراد منه "ثم السلام عليكما"، والدليل عليه قوله تعالى...